CUMA NAMAZI

Birinci Akabe Biati sonrasında Müslüman olan on iki kişi sayesinde Medine İslâm'la tanışmıştı. Hz. Peygamber'in çağrısına kulak verip Müslüman olan bu Medineliler yurtlarına dönüp İslâm'ı anlatmışlar, ertesi yıl ise daha kalabalık bir grup Mekke'ye gidip Hz. Peygamber'e biat etmiş ve Medine'ye gelmek istedikleri takdirde kendisine ve Mekkeli Müslümanlara sahip çıkacaklarına dair söz vermişlerdi.

Mekke'de müşriklerin baskısı çekilmez hâle geldiğinde Hz. Peygamber Medine'ye hicrete izin vermişti. Mekkeli Müslümanlar da gruplar hâlinde Medine'ye hicret etmişlerdi. Medine henüz Hz. Peygamber'in hicretiyle şereflenmemişti. Ancak Medine'deki yerli ve muhacir Müslümanlar, kaynaşmalarına vesile olacak, toplanıp bir araya gelebilecekleri özel bir günleri olmasını, haftanın bir gününün kendilerine ait bayram günü olmasını istiyorlardı.

Nitekim Medine'de yaşayan hıristiyanlar pazar, yahudiler de cumartesi gününü bayram olarak benimsemişlerdi.[1] Yahudiler cumartesi gününe hazırlık yapmak için bir gün öncesinde Medine'de sabahtan öğleye kadar pazar kurarlardı.[2]

Medine'de İslâm'ı öğretmek ve imamlık yapmak için bulunan Mus'ab b. Umeyr (ra), sayıları gün geçtikçe artan Müslümanların bu isteklerini Hz. Peygamber'e mektupla bildirmişti. Hz. Peygamber de Müslümanların, yahudi ve hıristiyanların bayram günlerinden farklı bir günü, yahudilerin cumartesiye hazırlıkla geçirdikleri ve Arûbe yani arefe olarak adlandırdıkları günü bayram edinmelerine izin vermişti.

Bu arada bir de öğle vakti iki rekâtlık bir namaz kıldırılmasını ve beraberinde hutbe okunmasını istemişti. Mus'ab (ra) buna uyarak on iki kişiyi toplayıp namaz kıldırmıştı. Bir de koyun keserek o günü kutlamışlardı. İşte bu namaz Medine'de, hatta İslâm tarihinde kılınan ilk "cuma namazı" olarak tarihe geçmişti.[3]

Hz. Peygamber ise cuma namazını onlardan daha sonra kılabilmişti. Allah Resûlü hicret sırasında Medine'nin hemen yakınındaki Sâlim b. Avf kabilesinin yaşadığı "Rânûnâ" denen yere ulaştığında cuma vakti girmişti. Cuma namazını ilk defa, sonraları "Cuma Mescidi" olarak anılacak bu mübarek mekânda kıldırmış ve ilk hutbesini burada okumuştu.[4]

Bu olayla birlikte "toplamak, bir araya getirmek ve toplanılan gün" anlamındaki cuma günü Müslümanların bir araya geldikleri haftalık bayram günü olarak belirlenmiş oldu.

Artık cumanın Müslümanlar nazarında ayrı bir önemi vardı. Bir araya gelmeleri ve kendilerini ilgilendiren meseleler hakkında istişare yapmaları, Müslümanların bu vesileyle birbirlerinden haberdar olmaları, böylece kaynaşarak birliktelik ruhu kazanmaları, hep birlikte Allah'ı anmak ve ibadet etmek için cuma namazının eda edilmesi, cumayı Müslümanlar için diğer günlerden farklı ve anlamlı kılan faaliyetlerdi.

Hz. Peygamber'in cuma günü için,

خَيْرُ يَوْمٍ طَلَعَتْ عَلَيْهِ الشَّمْسُ يَوْمُ الْجُمُعَةِ فِيهِ خُلِقَ آدَمُ وَفِيهِ أُدْخِلَ الْجَنَّةَ وَفِيهِ أُخْرِجَ مِنْهَا وَلاَ تَقُومُ السَّاعَةُ إِلاَّ فِى يَوْمِ الْجُمُعَةِ

"Güneşin doğduğu en hayırlı gün, cuma günüdür. Âdem o gün yaratıldı, o gün cennete konuldu ve o gün cennetten çıkarıldı. Kıyamet de ancak cuma günü kopacaktır."[1]

إِنَّ مِنْ أَفْضَلِ أَيَّامِكُمْ يَوْمَ الْجُمُعَةِ

"Cuma sizin en faziletli günlerinizdendir."[2] buyurması aslında cuma gününün ne şekilde algılandığına işaret etmekteydi.

Cumayı bu kadar faziletli yapan en önemli unsurlar, şüphesiz cuma namazı ile namaz öncesindeki hutbedir. Peygamber Efendimiz Müslümanların cuma namazına mümkün olduğunca erken gelmelerini isterdi.

Bununla ilgili olarak o şöyle buyurmuştur:

إِذَا كَانَ يَوْمُ الْجُمُعَةِ ، وَقَفَتِ الْمَلاَئِكَةُ عَلَى بَابِ الْمَسْجِدِ يَكْتُبُونَ الأَوَّلَ فَالأَوَّلَ ، وَمَثَلُ الْمُهَجِّرِ كَمَثَلِ الَّذِى يُهْدِى بَدَنَةً ، ثُمَّ كَالَّذِى يُهْدِى بَقَرَةً ، ثُمَّ كَبْشًا ، ثُمَّ دَجَاجَةً ، ثُمَّ بَيْضَةً ، فَإِذَا خَرَجَ الإِمَامُ طَوَوْا صُحُفَهُمْ ، وَيَسْتَمِعُونَ الذِّكْرَ

"Cuma günü olduğu zaman melekler mescidin kapısında durur, gelenleri öncelik sırasına göre yazarlar. En erken gelen (Allah için) bir deve bağışlayan kimse gibidir. (Ondan) sonraki bir sığır bağışlayan gibidir; sonraki bir koç, daha sonraki bir tavuk, en son gelen ise bir yumurta bağışlayan gibidir. İmam hutbeye çıkınca melekler (sevapları yazmayı bırakarak) sahifelerini dürüp zikri (hutbeyi) dinlemeye başlarlar."[3]

Resûlullah (sav), cuma günü temizlenip cuma namazı için camiye erkenden giden ve susup hutbeyi dinleyen kişiye, bu yolda attığı her bir adıma karşılık gündüzü oruç, gecesi ibadetle geçirilen bir yıllık sevap verileceğini söylemiş,[8] bu günde kendisi için çokça salavât getirilmesini tavsiye etmiş ve bu salavâtların kendisine ulaştırılacağını haber vermiştir.[9]

Ayrıca,

مَنِ اغْتَسَلَ ثُمَّ أَتَى الْجُمُعَةَ فَصَلَّى مَا قُدِّرَ لَهُ ثُمَّ أَنْصَتَ حَتَّى يَفْرُغَ مِنْ خُطْبَتِهِ ثُمَّ يُصَلِّىَ مَعَهُ غُفِرَ لَهُ مَا بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْجُمُعَةِ الأُخْرَى وَفَضْلَ ثَلاَثَةِ أَيَّامٍ

---

[1] Müslim, Cum'a, 18.
[2] Ebû Dâvûd, Salât, 200, 201.
[3] Buhârî, Cum'a, 31.

"Her kim gusleder, sonra cumaya gelip belirlenen namazı kılar, sonra hutbesini bitirinceye kadar sessizce (imamı) dinler, sonra onunla beraber namazını kılarsa, o cuma ile sonraki cuma arasındaki günahları ayrıca üç günlük günahları daha bağışlanır."[4]

Hz. Peygamber Müslümanlardan, bu kıymetli günde cuma namazı için özel hazırlık yapmalarını istemiş ve şöyle buyurmuştur:

غُسْلُ يَوْمِ الْجُمُعَةِ عَلَى كُلِّ مُحْتَلِمٍ وَسِوَاكٌ وَيَمَسُّ مِنَ الطِّيبِ مَا قَدَرَ عَلَيْهِ

"Bulûğa ermiş olan herkesin cuma günü gusletmesi, misvak kullanması ve mümkün olduğu kadar koku sürünmesi gerekir."[5]

Resûlullah'ın cuma guslüyle ilgili talebi, bazı sahâbîler tarafından kesin bir emir olarak algılanıp uygulanmıştır. Bununla birlikte onun söz ve fiillerini en güzel şekilde anlayıp, illetlerini kavrayarak yorumlayan fakih sahâbîlerden İbn Abbâs (ra) ve Hz. Âişe (ra) bunun bir emir olmadığını, o günün şartlarıyla ilgili olarak gerçekleşen bir talep olduğunu düşünmüşler ve buna yönelik açıklamalarda bulunmuşlardır.

Kendisine cuma guslünün farz olup olmadığını soran kişilere İbn Abbâs, temiz olmak için yıkanmanın daha iyi olduğunu ama bunun zorunlu olmadığını söylemiş ve Resûlullah'ın insanlardan o gün neden yıkanmalarını istediğini şöyle anlatmıştır:

"İnsanlar (malî açıdan) sıkıntılı zamanlar yaşıyorlardı. Kendileri çalışıyor, yün elbise giyiyor ve sırtlarında yük taşıyorlardı. Mescit dar, tavanı basık ve bir gölgelikten ibaretti. Sıcak bir günde, Resûlullah (sav) mescide geldi. Yün elbiseler içerisindeki insanlar terlemiş ve kendilerinden birbirlerine rahatsızlık veren kokular yayılmıştı. Resûlullah (sav) bu kokuyu hissedince,

أَيُّهَا النَّاسُ إِذَا كَانَ هَذَا الْيَوْمُ فَاغْتَسِلُوا وَلْيَمَسَّ أَحَدُكُمْ أَفْضَلَ مَا يَجِدُ مِنْ دُهْنِهِ وَطِيبِهِ

'Ey insanlar! Bu gün geldiğinde yıkanın ve her biriniz bulabildiği kokuların en güzellerini sürsün.' buyurdu."

İbn Abbâs sözlerine şöyle devam etmiştir: "Sonra Allah zenginlik verdi ve yün olmayan elbiseler giydiler, bizzat (bedenen) çalışmaz oldular ve mescitleri de genişletildi. Böylece birbirlerini rahatsız eden ter kokuları da azaldı."[6]

Hz. Âişe de Resûl-i Ekrem'in cuma guslüyle ilgili talebini benzer bir gerekçeyle açıklamış ve insanların çalışma sonrası temizlenmeden cuma namazına gelmelerinden dolayı yıkanmalarının tavsiye edildiğini bildirmiştir.[13]

Hz. Peygamber'in ashâbına biri cuma günleri, diğeri de sair günler (iş için) giymek üzere iki elbise edinmelerinin iyi olacağını söylemesi[14] de aynı bağlamda değerlendirilecek bir tavsiyedir.

---

[4] Müslim, Cum'a, 26.
[5] Müslim, Cum'a, 7
[6] Ebû Dâvûd, Tahâret, 128.

Ayrıca Müslümanlardan haftada bir gün yıkanmalarını isteyen[15] Allah Resûlü'nün,

عَلَى كُلِّ رَجُلٍ مُسْلِمٍ فِى كُلِّ سَبْعَةِ أَيَّامٍ غُسْلُ يَوْمٍ وَهُوَ يَوْمُ الْجُمُعَةِ

"Her Müslüman'ın haftada bir gün yıkanması gerekir. O da cuma günüdür."[7] buyurması da yine aynı hassasiyetle ilişkili bir tavsiyedir.

Cuma günü yerine getirilmesi gereken bir başka sorumluluk, cuma namazına katılmaktır. Gerek,

يَا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا اِذَا نُودِيَ لِلصَّلٰوةِ مِنْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ فَاسْعَوْا اِلٰى ذِكْرِ اللّٰهِ وَذَرُوا الْبَيْعَ ذٰلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ اِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ

"Ey iman edenler! Cuma günü namaz için çağrı yapıldığı zaman, hemen Allah'ın zikrine koşun ve alışverişi bırakın. Eğer bilirseniz bu, sizin için daha hayırlıdır."[8] mealindeki âyet, gerekse Hz. Peygamber'in,

رَوَاحُ الْجُمُعَةِ وَاجِبٌ عَلَى كُلِّ مُحْتَلِمٍ

"Cuma namazına gitmek, bulûğa ermiş olan herkese farzdır."[9] buyruğu yetişkinlere bu sorumluluğu yüklemiştir.

Bundan dolayı Resûlullah, cuma namazını mazeret olmaksızın terk eden kişiye gücü yettiği ölçüde sadaka vermesini tavsiye etmiştir.[19] Başka hadislerde ise zaruret olmaksızın[20] yahut önemsemediğinden dolayı üç sefer cuma namazına katılmayanın kalbinin mühürleneceği uyarısı yapılmıştır.[21]

Zira dinimizce bu derece önemsenen bir günü ve namazı ihmal edip ona katılmayan kişi, böyle yapmakla evvelden açık olan kalbini o mânevî atmosfere kapatmış ve cuma gününün hayır ve bereketinden mahrum olmuştur. Ama mazeret durumunda cuma namazına katılma zorunluluğu kalkmaktadır.

Örneğin Huneyn Savaşı, yağmurlu bir cuma gününde gerçekleşmişti. Peygamber Efendimiz (sav) de insanların namazlarını bulundukları yerde kılmalarını istemişti.[22]

Bir cuma günü İbn Ömer, cennetle müjdelenen sahâbîlerden olan Saîd b. Zeyd'in (ağır) hasta olduğunu öğrenmişti. İbn Ömer, cuma saati yaklaştığı hâlde, hemen bineğine binip Saîd'in ziyaretine gitti ve cumaya katılmadı.[23]

Diğer taraftan Resûlullah (sav), köle, kadın, çocuk ve hastaları cuma namazına katılmakla sorumlu tutmamıştı.[24] Ancak, saadet asrında kadınların Hz. Peygamber ile cumaya gittikleri de bilinmektedir. O, kadınların cumaya gelirken koku kullanmamalarını tavsiye ederdi.[25]

Peygamber Efendimizin amcasının oğlu olan İbn Abbâs'ın anlattığına göre, Resûlullah (sav), cuma namazının farzından önce dört rekât nafile namaz

---

[7] Nesâî, Cum'a, 8.
[8] Cum'a, 62/9.
[9] Nesâî, Cum'a, 2.

kılardı.[26] Namaza geç gelenlerin de hutbeden önce en azından iki rekât namaz kılmalarını hatırlatırdı[27] ki bu namaza “tahiyyetü'l-mescid” ismi verilmektedir.

Bu namazın ardından Hz. Peygamber cuma hutbesi ile devam ederdi. Minbere çıktığında cemaate selâm verir,[28] Peygamber müezzini Bilâl (ra) de ezan okurdu. Uygulama, Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer zamanlarında böyle devam etmişti.[29] Ancak Hz. Osman, halifeliği zamanında insanlar çoğaldığından ikinci bir ezan okunmasını emretti.[30] Günümüzde cuma vaktinden önce okunan salâ, dış ezan ve iç ezan bu uygulamaya dayanmaktadır.[31]

Allah Resûlü, bunun ardından ayakta iki hutbe sunar, iki hutbe arasında bir süre otururdu.[32] Genelde Kur'an âyetlerinden oluşan hutbeler, haftalık toplantı mantığına uygun olarak gündelik hayatla da iç içe olurdu.[33]

Cuma'nın en önemli unsuru olan hutbenin ciddiye alınması ve sükûnetle dinlenmesi gerekiyordu. Hz. Peygamber'in huzurunda yaşanan şu ilginç hâdise, bu konuda nasıl davranılması gerektiğinin de öğrenilmesine vesile olmuştu.

Câbir b. Abdullah'ın anlattığına göre, Peygamber Efendimiz bir cuma günü hutbe okuyordu. Bu sırada Şam'dan bir kervan gelmişti. Bu kervandan yapılacak alışveriş sahâbe için önem arz etmekteydi. Dikkatleri dağılan ashâb, Hz. Peygamber'in konuşuyor olduğunu unutarak mescidi boşaltmışlardı. Hz. Peygamber ayakta hutbesine devam ederken mescitte sadece on iki kişi kalmıştı.[34]

Bunun üzerine Resûlullah,

والذي نفسي بيده لو تتابعتم حتى لا يبقى منكم أحد لسال لكم الوادي نارا

“Varlığım kendi elinde olan (Yüce Allah)a yemin olsun ki, şayet onların peşinden tümünüz gitseydiniz de burada hiç kimse kalmamış olsaydı, sizin için şu vadi ateş olup akardı.”[10] diyerek öfkesini ve üzüntüsünü belirtmiş;

Cenâb-ı Allah da,

وَاِذَا رَاَوْا تِجَارَةً اَوْ لَهْوًا انْفَضُّوا اِلَيْهَا وَتَرَكُوكَ قَائِمًا قُلْ مَا عِنْدَ اللّٰهِ خَيْرٌ مِنَ اللَّهْوِ وَمِنَ التِّجَارَةِ وَاللّٰهُ خَيْرُ الرَّازِقِينَ

“Onlar bir ticaret veya eğlence gördükleri zaman hemen dağılıp ona koştular ve seni ayakta bıraktılar. De ki: Allah'ın yanında bulunan (şey), eğlenceden ve ticaretten daha yararlıdır. Allah, rızık verenlerin en hayırlısıdır.”[11] buyurarak Müslümanları uyarmıştı. Bundan sonra Resûlullah (sav) mescitte alışveriş yapılmasını, şiirlerin okunmasını, kayıp ilânı yapılmasını ve cuma günü namazdan önce çeşitli halkalar kurulmasını yasaklamıştı.[37]

---

[10] İbn Hıbbân, Sahîh, XV, 299.
[11] Cum’a, 62/11.

Ayrıca cuma namazıyla birlikte cuma hutbesi de “Allah'ı zikir”[38] kapsamına girdiğinden, Allah Resûlü hutbenin sessizce dinlenmesini istemiş ve hutbe esnasında yanında konuşan arkadaşını ikaz etmeyi bile hoş karşılamamıştı.[39]

Hutbeden sonra iki rekât cuma namazı kılınırdı.[40] Namaz, güneş tam tepeden batıya meylettiği zamanda kılınır,[41] henüz insanların sığınacakları bir gölge oluşmadan biterdi.[42]

Bununla birlikte Hz. Peygamber'in (sav) soğuk zamanlarda cuma namazını erken kıldırıp, sıcak şiddetli olduğu zamanlarda da namazı serin vakte kadar ertelediği de olmuştu.[43]

Peygamber Efendimiz namazda bazen Cum'a sûresi ile Münâfikûn'u[44] bazen de A'lâ ve Gâşiye sûrelerini okurdu.[45]

Resûlullah cuma günü ile ilgili olarak o gün, cuma namazı için kâmet getirilmesiyle başlayıp, namazın bittiği süre içerisinde yer alan[46] çok mübarek bir andan bahsetmiştir ki,

إِنَّ فِى الْجُمُعَةِ سَاعَةً لاَ يَسْأَلُ اللَّهَ الْعَبْدُ فِيهَا شَيْئًا إِلاَّ آتَاهُ اللَّهُ إِيَّاهُ

“...o anda Allah'tan bir şey dilerse Allah mutlaka ona o isteğini verir.” [47]

Söz konusu mübarek ânın ne zaman olduğuna dair farklı hadis rivayetleri bulunmaktadır. Bu rivayetlere cuma namazına önceden gelinmesini ve namazın beklenmesini de dâhil edersek, icabet ânının cuma namazı tamamlanıncaya kadarki sürede olması ihtimali daha fazladır, diyebiliriz.

Bundan dolayı, hem namaz öncesinde ve sonrasında yapılacak dualarla, hem de namazda imamın okuyacağı dua âyetleri ve tahiyyatta okunacak dua âyetleriyle söz konusu ânı yakalama gayreti içinde olunmalıdır. Hatta gerek,

فَإِذَا قُضِيَتِ الصَّلٰوةُ فَانْتَشِرُوا فِي الْاَرْضِ وَابْتَغُوا مِنْ فَضْلِ اللّٰهِ وَاذْكُرُوا اللّٰهَ كَثِيرًا لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ

“Namaz kılınınca artık yeryüzüne dağılın ve Allah'ın lütfundan (rızık) isteyin. Allah'ı çok zikredin, umulur ki kurtuluşa erersiniz.” âyeti, gerekse cumanın bu değerli ânının ikindiden sonra olduğunu ifade eden hadisler[49] dikkate alındığında, dil ve gönül —iş yaparken de olsa— Allah'ı zikretmeye, dua ve niyazda bulunmaya akşama kadar devam etmelidir.

İki rekâtlık cuma namazı bittiğinde Resûlullah (sav) evine gider ve yine iki rekât nafile namaz kılardı.[50] Hz. Peygamber (sav) cumadan sonra nafile namaz kılmak isteyenlere ise dört rekât kılmalarını tavsiye ederdi.[51] Dolayısıyla cumadan sonra iki ya da dört rekât nafile namaz kılınması Hz. Peygamber'in sünnetiydi. Araplar arasında yaygın olan “kaylûle”, yani öğle istirahatını da ashâbıyla birlikte cuma namazının ardından yapardı.[52]

Hz. Peygamber cuma gününü haftalık bayram olarak belirleyince o gün yapılması ve yapılmaması gereken işleri de düzenlemiştir.

لاَ يَصُومَنَّ أَحَدُكُمْ يَوْمَ الْجُمُعَةِ ، إِلاَّ يَوْمًا قَبْلَهُ أَوْ بَعْدَهُ

"Sizden herhangi biriniz cumadan bir gün önce veya bir gün sonra da oruç tutmadıkça (sadece) cuma günü oruç tutmasın!"[12] buyurarak, yapılmaması gerekeni açıklamıştı.

Bir cuma günü muhterem eşi Cüveyriye'nin (ra) yanına girmişti. Cüveyriye oruçlu idi. Ona, *"Dün oruç tuttun mu?"* diye sormuş, Cüveyriye, "Hayır (tutmadım)." demişti. Resûlullah bu defa, *"Yarın oruç tutmak istiyor musun?"* diye sormuş, Cüveyriye, "Hayır, (tutmayacağım)." deyince Resûlullah ona orucunu açtırmıştı[54]

Hz. Peygamber'in ifadelerinden anlaşıldığına göre, Yüce Allah'ın mübarek ve üstün gördüğü gün konusunda yahudiler ve hıristiyanlar görüş ayrılığına düşmüşlerdir. "Cuma" olarak belirlendiği anlaşılan o faziletli gün, yahudilerce cumartesiye çekilmiş, hıristiyanlarca ise pazar günü olarak değiştirilmiştir. Son din İslâm ise, cuma gününü değiştirmeden aynen kabul etmek suretiyle önceki dinlerin önüne geçmiştir.[55]

Nitekim Allah Resûlü bu konuda şu açıklamayı yapmıştır:

نَحْنُ الآخِرُونَ السَّابِقُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ، بَيْدَ أَنَّهُمْ أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِنَا ، ثُمَّ هَذَا يَوْمُهُمُ الَّذِى فُرِضَ عَلَيْهِمْ فَاخْتَلَفُوا فِيهِ ، فَهَدَانَا اللَّهُ ، فَالنَّاسُ لَنَا فِيهِ تَبَعٌ ، الْيَهُودُ غَدًا وَالنَّصَارَى بَعْدَ غَدٍ

"Biz, (dünyada) son (gelen ümmet) olmamıza rağmen, kıyamet günü en öne geçeceğiz. Ne var ki onlara bizden önce, (bize ise onlardan sonra) kitap verilmiştir. İşte Allah, kendilerine farz kılınıp da, ihtilâfa düştükleri o (mübarek) güne (cumaya) bizi yönlendirdi. Neticede bu konuda onlar bizim ardımızdan gelirler. Yahudilerin (ibadet günü) yarın (cumartesi), hıristiyanlarınki ise öbür gündür (yani pazar)."[13]

Âyet ve hadislerden anlaşıldığı üzere, dinimizde cuma günü haftanın en faziletli ve bereketli günü olarak kabul edilmiştir. Müslümanlar tarafından da toplumu oluşturan bireylerin bir araya gelip haftalık görüşmelerini gerçekleştirdiği özel bir toplanma ve bayram günü olarak algılanmış ve İslâm dünyasında bu şekilde bir anlam kazanmıştır.

Ancak Yahudilik ve Hıristiyanlıkta olduğu gibi bu özel ibadet gününün bayram olması, onun tatil olarak geçirilmesi, işten ve çalışmadan uzak kalınması gibi bir sonuç getirmemiştir. İlgili âyet-i kerimede de ifade edildiği üzere namaz kılmak için alışveriş kısa süreli olarak yasaklanmışsa da, namaz sonrası çalışma hayatı devam ettirilecektir.

---

[12] Buhârî, Savm, 63.
[13] Buhârî, Cum'a 1.

فَاِذَا قُضِيَتِ الصَّلٰوةُ فَانْتَشِرُوا فِي الْاَرْضِ وَابْتَغُوا مِنْ فَضْلِ اللّٰهِ وَاذْكُرُوا اللّٰهَ كَثِيرًا لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ

"Namaz kılınınca artık yeryüzüne dağılın ve Allah'ın lütfundan isteyin. Allah'ı çok zikredin, umulur ki kurtuluşa erersiniz."[14] âyetinin tavsiyesi üzere inananlar namaz sonrasında hem gündelik hayatı hem de Allah'ı anmayı sürdüregelmiştir.

[14] Cum'a, 62/10.